СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVII. Ч. 203. Джерзи Сіти, Н. Дж., пятниця, 30. серпня, 1929. VOL. XXXVII. No. 203. Jersey City, N. J., Friday, August 30, 1929. THREE CENTS

„ЦЕПЕЛІН" НАБЛИЖАЄТЬСЯ ДО ЦІЛИ

ВЕЛИКІ ОВАЦІЇ ДЛЯ БАЛЬОНА ПО АМЕРИЦІ.

ЛЕЙКЕРСТ (Ню Джерзі), 29. серпня. — Місцева летнича стація вже покінчила всі приготовання для приняття кермового бальона „Графа Цепеліна", що має наспіти сюди нині з першої подорожі бальоном довкола світа.

Подані досі вістки показують, що „Граф Цепелін" долетів уже до міста Дітройту. Вилетівши з Лос Анджелеса, в стейті Каліфорнії, він летів до Ель Пасо, в стейті Тексас, менше-більше в східному напрямі; звідти звернув на північний схід та летів понад отсі стейти: Ню Мексико, Тексас, Оклагома, Канзас, Мезуре, Айова, Илиной, Індіяна й Огайо, та понад міста: Сієра Блянка, Ловингтон, Ейберненї, Велингтон, Клинтон, Понкаситі, Індепенденс, Гарнет, Канзас Сіти, Фармингтон, Дейвенпорт, Шикаго, Елкгарт.

По дорозі населення міст і сіл, понад котрі „Цепелін" летів, уряджувало бальонови гучні демонстрації.

„ГРАФ ЦЕПЕЛІН" ПЕРЕЛЕТІВ ПОНАД НЮ ЙОРК.

НЮ ЙОРК, 29. серпня. — Кермовий бальон „Граф Цепелін" перелетів понад містом нині коло години 7. рано.

За яку годину він певно вже буде в своїй остаточній цілі в Лейкгорсті, Ню Джерзі, звідки вилетів у подорож довкола світа в четвер, 8. серпня, себто якраз три тижні тому.

ВАЖНА ПРОБА ДЛЯ ЛЕТНИЦТВА.

ЛЕТУН ПЕРЕСІВ У ВОЗДУСІ З БАЛЬОНУ НА ЛІТАК.

КЛІВЛЕНД (Огайо), 29. серпня. — Над місцевим міським летничим портом доконав поручник американської армії Болстер першого в історії летництва воздушного пересадження з бальона на літак.

Яких сто тисяч осіб приглядалися сьому незвичайно цікавому й відважному подвигови. Зібралися вони на великі воздушні перегони, однак перегони зійшли на задний плян супроти сеї новини.

Линдберг, котрий був на тих перегонах, так запалився видовищем, що й він собі сів на літак та показав публиці кілька виворотів у воздусі.

ГАСТОНСЬКИЙ ПРОЦЕС.

ДОБИРАННЯ ЛАВИ ПРИСЯЖНИХ СУДДІВ ПОСТУПАЄ ПОВОЛИ.

ШАРЛОТ (Норт Каролайна), 28. серпня. — Майже цілий вчорашний день розправи проти 16 обжалованих за вбийство начальника гастонської поліції, Ейдергота, зійшов на вибирання членів присяжної лави. Досі вибрано їх тільки трох, а саме: одного фармера, одного фармерського помічника та одного сталевого робітника.

Коли адвокати обжалованих допитували кандидатів на лаву присяжних судів, чи вони не почувають якого упередження проти обжалованих, сі звичайно відкрито признались до сих упереджень.

СМИТ КРИТИКУЄ ВЯЗНИЦІ.

НОВА ВТЕЧА З ВЯЗНИЦІ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, 29. серпня. — Ал. Смит, що був при послідних президіяльних виборах кандидатом демократичної партії на уряд президента Злучених Держав, пише в своїх споминах, поміщених у тижневику „Сатердей Івнінг Пост", про невідповідне уряджения вязниць у стейті Ню Йорк. Каже теж, що він пробував усе сьому зарадити, але політикани йому не дали.

Зі стейтової вязниці в Оборні, Ню Йорк, утекло два вязники. Працювали вони коло направи дороги недалеко від вязниці й пропали в ночі.

ХВАЛИТЬСЯ ПРИДУМАННЄМ НОВОЇ ЛІТАЮЧОЇ МАШИНИ.

ІНЖИНІР ЗАПЕВНЯЄ, ЩО ЙОГО ГЕЛІКОПТЕР БУДЕ ЛІТАТИ 150 МИЛЬ НА ГОДИНУ.

ЮНІОН (Ню Джерзі), 29. серпня. — Джордж Леберґер, місцевий інжинір, вибудував модель свого гелікоптера, про котрий він запевняє, що ним буде можна не тільки літати вгору та вниз, але і вперед, і то зі скорістю 150 миль на годину.

Леберґер учився інжинірства в Німеччині.

БОРОТЬБА РИБАКА З РИБОЮ-МЕЧЕМ.

ЕЙВЕЛОН (Остров Санта Каталяна, Каліфорнія), 29. серпня. — Рибак В. Г. Петерсон з Лос Анджелеса мав підчас учорашної ловлі риби небезпечну пригоду з рибою-мечем, котрої верхний челеп видовжений у довгий острий конець, нагадуючий формою меч.

Петерсон піймав на вудку таку рибу-меч великої ваги. Як тільки риба почула гак у губах та побачила, що її тягнуть до лодки, кинулася з усеїю силою на лодку. Її меч пробив стіну лодки та дійшов аж до покладу. Удар був такий сильний, що лодка перехилилася й малощо не перевернулась. При сьому риба зломила собі меч, який остався в лодці, тоді як риба далі ще держалася на вудці. Петерсон з помічником кинулися на рибу та гаками затягнули її до лодки. Важила вона 326 фунтів.

НЕВДАЛИЙ УДАВАНИЙ ВЛОМ.

У ФИЛАДЕЛФІЇ В СИТІ ГОЛ ВЛОМУ НЕ БУЛО.

ФИЛАДЕЛФІЯ, 29. серпня. — Місцева поліція каже, що Александер Гемилтон, заступник платничого департаменту публичних доріг, який учора доніс поліції про напад бандитів на себе в уряді, вже признався поліції, що ніякі бандити його не нападали, а се тільки він самий придумав забрати гроші свого департаменту, а історію з бандитами придумав для закриття слідів свого поступку.

По зложенню кавції в сумі 15,000 долярів його випустять на волю. Він буде відповідати за надуживанне публичних фондів.

РАДЯНСЬКІ ЛЕТУНИ В ІРКУТСЬКУ.

Дня 27. серпня ц. р. прилетів до Іркутська (Сибір) радянський літак „Земля Совєтов", що летить з Москви до Ню Йорку. 2,460 миль він пролетів за 29 годин.

ЗАТОНУВ КОРАБЕЛЬ ІЗ ВИНОМ.

Біля Бінґену над Райном керманич корабля „Ундіне", осліплений рефлектором авта, що їхало берегом, не запримітив перешкоди на ріці і так покермував корабем, що корабель затонув. Пасажирів і залогу врятували. З кораблем потонув і вантаж дорогого вина.

СМЕРТЬ 23 ШАХТЯРІВ.

У вальденбурськім углевім реварі в шлеській місцевости Ніде[р]герсдорф мав місце вибух підземних газів у копальні Фріденсгофнунг. Із 35 шахтярів, які тоді були під землею, вдалося видобути лише 12 живих і то тяжко попарених, а 23 були вже зовсім звуглені. Дванацятьох ранених перевезли до шпиталю. Їх мабуть не вдасться вдержати при житті.

ЗНИЩЕННЯ ПАМЯТНИКА ПОЛЯГЛИМ.

В Жовкві якась „невидима рука знищила (розбила) таблицю на дубовому хрести-памятнику, що стоїть на цвинтарі, де є 86 могил українських поляглих. На таблиці, як всюди у нас, був напис „Борцям за волю України" і видно, що той напис комусь не подобався...

ЗЛОЧИННІСТЬ У ПОЛЬЩІ В 1928-ОМУ РОЦІ.

Зі звіту міністерства внутрішних справ за минулий рік виходить, що того року нарушення публичного спокою, пянства й ушкодження тіла було загалом 244,817 випадків, переступків проти майна, як пиякарства, фальшівництва грошей, підпалів, ріжних крадежей було 305,849, бандитизму та злочинів проти життя, грабіжей, убивств було 2,703, а санітарно-адміністраційних преступків було 421,864. У 1928 р. вбито 22 поліцаїв. Найбільший зріст у порівнанні з 1927 роком виказує пиянство (98,872 випадків супроти 96,258 у 1927 році). Загалом поліція вжила в звітовім році зброї в 915 випадках.

АФЕРА В ПРОКУРАТУРІ СРСР.

Рисські часописи повідомляють, що найбільшою сензацією Москви є тепер викриття в прокуратурі найвищого суду СРСР дефравдацій та систематичного хабарництва. Головним справником у тій афері був комуніст Грішин, секретар найвищого суду й особистий приятель ком. Луначарського. Грішин мав цілий штаб помічників, які брали хабарі від клієнтів суду. Щоб забезпечити собі безкарність, Грішин зорганізував „централю доставі жінок" на забави, уладжувані большевицькими комісарами й достойниками. Слідство виявило, що постійними клієнтами „централі" були Луначарський та Риков. Грішин, як довідався, що почалося слідство, відібрав собі життя. Слідство з огляду на державні тайни веде голова ДПУ Ягода.

UKRAINIANS' LEADER IS MOURNED IN DEATH.

Unit to Aid Immigrants Built Up by Simon Yadlowsky.

Ukrainians all over Hudson County, and many over the United States, are mourning the death of Simon Yadlowsky, for 30 years a resident of Jersey City, who built up the Ukrainian National Association into a highly-organized society serving Ukrainian immigrants wherever they might be in the United States. For the past eight years he was manager of the daily paper „Svoboda", published in Jersey City.

The association headquarters in Jersey City have just been advised by cable of Mr. Yadlowsky's death from heart failure last Thursday in Mukaczev, Czecho-Slovakia, where he was visiting his brother. He went to Europe two months ago for his health, and had visited his birthplace in Ukraina.

Mr. Yadlowsky was born in the Austrian part of Ukraina 50 years ago, and came to Jersey City 30 years ago. Three years later he became recording secretary of the national association, then a small group meeting in a store, in Jersey City alone. He later held every office in the association. Under his leadership branches of the association were formed in every state in the union, and it now has more than 30,000 members, with more than $2,500,000 in its account in banks. He also built the old headquarters of the association at Grand and Washington streets, and last year the building on the same site.

He recently moved to Elizabeth, where a wife, Mrs Mary Yadlowsky, and a son, Michael, 16, survive him.

Its is planned to have the body sent to Jersey City, and to give the dead leader an imposing funeral.

„Hudson Dispatch", Jersey City, August 28, 1929.

ЗДИЧІННЯ СЕРЕД „КРЕСОВИХ" КОЛЬОНІСТІВ.

На полі біля села Черлєниця, гродненського повіту, знайдено тіло вбитого кольоніста Домбровського. Дехто став зараз підозрівати, що його вбили Українці. Пізнійше слідство виявило, що Домбровського вбив його рідний син, який признався до злочину, кажучи, що зробив це за те, що батько часто його побивав.

ПІСЛЯ ЕВХАРИСТИЧНОЇ ПРОЦЕСІЇ.

На велику евхаристичну процесію, яка відбулася в Римі 26. липня при участи папи, вдала дала військо й жандармерію для вдержування порядку на площі. Процесія тревала від 18-ої до 20:30 год. Папа окружав площу около пів години. Його несли на спеціальнім кляччику; зодягнений був папа в широкий біло-золотий плащ, що цілком закривав кляччик, а в руках держав монстранцію. Під кінець процесії, в сумерку, заясніли світла ілюмінації та тисячі свічок, які несли богомольці. Одушевленню не було границь, коли вже Найсвятіші Тайни сховано і папа вертав з Базиліку. Людей на площі було около сто тисяч. Над містом Ватиканом літали літаки, щоб не допустити евентуальних чужих літаків. Увесь час процесії дзвонили дзвони всіх римських церков.

ВИБУХ КОРАБЕЛЬНОГО СТРІЛЬНА.

У Мальті на чердаку англійського воєнного корабля „Девоншір", що входить у склад англійської середземноморської фльоти, вибухнула нова 6-цалева гармата. Згинуло 6 моряків, 8 було тяжко й 11 легко ранених.

ВБИВ ЧЕРЕЗ НЕОБЕРЕЖНІСТЬ.

Евген Базилевич, 12-літний учень із Станиславова та М. Процюк, 16-літній учень 4-тої кл. гімн. в Монастирисках, підчас побуту на вакаціях у Станиславові маніпулювали необережно револьвером, що був власністю М. Волянського. Базилевич не знав, що револьвер набитий і пострілив Процюка в голову. По дорозі до шпиталю Процюк помер.

УРАГАН НА ВИЛЕНЩИНІ ПЕРЕНІС ДІВЧИНУ З ЛИТВИ ДО ПОЛЬЩІ.

Над смоленською гміною на Виленщині пройшов ураган небувалої сили, получений з градом величини курячого яйця. Градовий вихор гнав простором широким на пів кільометрів і тревав 7 хвилин, вириваючи з корінням дерева та розвалюючи доми й забудовання. Град вибив зовсім біля 400 десятин жита. Ураган підвав на Литві і переніс два кільометри на територію Польщі дівчину Анну Краувліс. Матеріяльні втрати обраховують на 300 тисячів золотих.

НА ОЧАХ БАТЬКА ЗАЛІЗНИЦЯ ПЕРЕЇХАЛА СИНА.

Між Ваневичами і Старим Самбором на приватному побічному залізничному шляху фірми Марс. Ернст згинув підчас пересування вагонів 8-літній Дмитро Упирак із Торчинова (пов. Самбір). Хлопець найшовся припадково на шляху і не чув надїзджаючого вагону. Згинув на місці. Батько хлопця, що працював при пересуванні вагонів, забрав труп додому.

НАСТУП ПОЛЬСЬКИХ ЩУРІВ НА РОБІТНИКА.

Варшавський магістрат зарядив інспекцію каналів, ушкоджених недавніми зливами. Для тієї мети виделегували спеціяльний робітничий відділ. На робітника Рашевського, який оглядав відтинок каналів в околиці міровських гаї, напало величезне стадо щурів, заманене електричною лїхтарнею. Щурі зовсім не боялися ударів деревяної міри, яку Рашевський мав при собі, але чимраз завзятіше й численніше наступали на нього. Вони обсіли з усіх сторін робітника й кусали його. На крики Рашевського збігалися робітники та врятували його. Щурі погризли на Рашевськім одяг зовсім, а гумові високі чоботи подіравлені були гострими зубами щурів наче сито. З лиця, рук і майже з цілого тіла стікала йому кров. Лікар заосмотрив Рашевського і його перевезли горячкуючого додому. Мусітиме лічитися кілька тижнів. На місце випадку спровадили тічню фокстерієрів, які за кілька годин усмертили около тисячу щурів. Магістрат призадумується тепер над способами боротьби проти щурів.

ЗАВОРУШЕННЯ СЕРЕД АРАБІВ ПОШИРЮЄТЬСЯ ПОЗА ПАЛЕСТИНОЮ

АРАБИ ДЕМОНСТРУЮТЬ ПРОТИ БРИТІЙСЬКОГО УРЯДУ. ЖИДИ, МУСУЛЬМАНЕ ТА ХРИСТІЯНЕ ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ СІОНІСТИЧНОЇ-ЕКСТРЕМИ.

ЄРУСАЛИМ (Палестина), 29. серпня. — В Палестині протижидівські погроми потрохи почали притихати, з огляду на рішучі заходи англійського війська та поліції. Але в інших країнах, де замешкують Араби, почався рух серед них. Так, наприклад, в місті Дамаску (Сирія), Араби демонстрували проти уряду за те, що він підтримував Жидів підчас останніх заворушень у Палестині.

Жидівське хліборобське населення, що мешкало в долині Йордану, покинуло свої оселі й перебралося під захист британійського війська. Їх сусіди Араби, котрі весь час ставилися по приятельськи до Жидів, заявили, що вони тепер не можуть мати ніяких стосунків зі Жидами, бо бояться помсти повстанців.

ЛОНДОН (Англія), 29. серпня. — Командування англійськими військами в Палестині повідомляє, що заворушення в Палестині вже вгамовані й тепер лише вибухають окремі ексцеси в ріжних місцях. Дальшої присилки військ не треба. Серед Арабів поза Палестиною також почало наступати заспокоєння.

Президент організації Сіоністів, Вайцман, подав до британійського уряду такі домагання: 1) Винагородити Жидів за страчене ними майно та людей; 2) реорганізація палестинської поліції зі включенням в неї Жидів; 3) покарання виновних, що допустилися погрому та усунення з посад невідповідних агентів влади; 4) позитивне вирішення справи „Стіни Плачу".

Президент арабського виконавчого комітету в Єрусалимі післав до британійського уряду телеграму слідуючого змісту: „Криваві події в Палестині ясно показують на небезпеку того політичного курсу, який десять років тому розпочався в Палестині, бо він небезпечний під кождим оглядом. Араби після війни стратили всі свої права, а тепер є свідками того, як на їх землі поселюються Жиди, що прибувають сюди зі всіх сторін для будування неіснуючого тут націоналізму на руїнах арабських, відповідно декларації Балфура. Правительство може при допомозі війська й поліції тримати порядок, але напруження тут буде тривати так довго, як довго не буде заведене демократичне управління та не буде скасована декларація Балфура".

БЕЙРУТ (Сирія), 29. серпня. — Тут дійшло до невеликих заворушень і нападів на Жидів. Поліція скоро привернула порядок. Відбувалася велика демонстрація місцевих мусульманів, жидів і християн проти нестриманого сіоністичного екстремізму.

Демонстрація була прихильна до французького правительства. Сподіваються, що в Сирії пощастить затримати порядок.

ПІДТВЕРДЖУЮТЬ І СПРОСТОВУЮТЬ.

КИТАЙЦІ ПІДТВЕРДЖУЮТЬ, ЩО ПОЧАЛИСЯ ПЕРЕГОВОРИ В СПРАВІ УПРАВИТЕЛЯ ЗАЛІЗНИЦІ.

МУКДЕН (Манджурія), 29. серпня. — З Харбіна доносять до Мукдена, що большевики запропонували на становище головного управителя Східно-Китайської залізниці Шаркова, теперішнього управителя казанської залізниці. Коли Китай на нього погодиться, тоді буде можна розпочати дальші переговори в справі китайсько-російського конфлікту.

БЕРЛІН (Німеччина), 29. серпня. — Радянське та китайське посольство в Німеччині спростовують чутки, що нібито між ними велися переговори в справі Східно-Китайської залізниці.

МОСКВА (СССР), 29. серпня. — З Харбіна повідомляють, що в ріці Сунгарі виловлено шість обезголовлених трупів. Росіяне думають, що це радянські піддані, а тому уряд доручив свому послови в Берліні просити німецьке правительство, щоби воно доручило свому консулеви в Харбіні перевести відповідне слідство.

НОВА ТРУДНІСТЬ.

НІМЕЧЧИНА ВІДМОВЛЯЄТЬСЯ ПЛАТИТИ НА УТРИМАННЯ ОКУПАЦІЙНОЇ АРМІЇ В НАДРЕНІЇ.

ГАГА (Голяндія), 29. серпня. — Після того, як було осягнене порозуміння між Англією та бувшими її союзниками, німецький міністер справ закордонних, Штреземан, поставив домагання, щоби Німеччина була звільнена від плачення на утримання окупаційної армії в Надренії з 1 вересня.

Держави бувшої антанти рішуче не погоджуються на ці вимоги, але Штреземан стоїть на свойому. Таким чином конференція стала перед новою проблемою, або загальмує її працю.

СТРІЛЯВ У ПРЕМІЄРА БОЛГАРІЇ.

СОФІЯ (Болгарія), 29. серпня. — Премієр-міністер Болгарії, Ляпчев, вертався до Софії з літньої резиденції королівської. В дорозі його автомобіля зляканися коні одного селянина. Трохи заспокоївши коней, селянин вихопив револьвер і кілька разів стріляв у Ляпчева зі злости, що він налякав його коней. Шофер автомобіля обеззброїв селянина, який, довідавшися, що він стріляв у премієра, кинувся тікати, але його арештувала поліція.

Ляпчев наказав не судити селянина, бо він добре розуміє його поірітовання.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association. Inc

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 0, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За оголошення редакція не відповідає.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Oorder.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПАРТІЯ БЕЗ ДОЛІ

Американським комуністам не ведеться. Ніяк не можуть зліпити партії, яка виглядалаби на партію. Вічно в ній показуються ворогуючі зі собою групи. Колеться партія впоперек і повздовж. Зліплюють її, зашивають, обручі на неї набивають, а вона далі розсихається, як стара бочка. Перехрещували її на всі способи, але й се не помагало. Докотилися нарешті до того, що, як подають з Берліна, комуністичний заряд у Москві постановив остаточно розвязати її та розігнати на сто вітрів.

Та комуністи в Америці ще заперечують се донесення і запевняють, що вони живуть. Думають, видно, створити життя резолюціями. Тимчасом тіло партії воняє, як справдішний труп. По американських газетах, по чисто буржуазних газетах, ідуть тепер взаїмні обжаловання одних комуністів проти других. Партійний секретар закидує одному з комуністичних провідників, Лавстонови, не менче й не більше, тільки влом у канцелярію комуністичної партії та забраннє, себто крадіж, партійних документів.

Історія суперечки між Лавстоном і комуністами се ще одна вонюча історія. Лавстон колись був комуністичним диктатором. Він уважався за непомильного папу американського комунізму. Але яких шість літ тому він, хоча непомильний, заняв у якійсь справі помилкове становище (звичайна доля непомильних людий) і зараз його скартали комуністичні диктатори в Москві. Лавстон, однак, мав за собою силу серед американських комуністів: на зїзді партії більшість вірила в його непомильність, хоча Москва думала собі інакше. Тоді Москва приказала, щоби більшість партії признати менчістю, а менчість більшістю. Лавстон знова почав хитрити, а тоді Москва вжила старого способу Риму: закликала його до столиці на сповідь і покуту. Лавстон поїхав, але скоро понюхав письмо носом і чмихнув до Америки. Його товаришів, що поїхали з ним, пущено з Росії аж тоді, як вони покаялися. Вони дістали розгрішення, якщо вони будуть боротися проти Лавстона. Приїхавши в Америку, вони напали на Лавстона, що він хоче розколоти партію.

Лавстон покищо мовчав. Аж тепер він заговорив ділом, захоплюючи, як кажуть його противники, документи партії. Тепер у партії знова розбрилися думки: Що думає Лавстон робити з документами? Чи подасть їх до відома американській публиці, себто буржуазії? Чи може вжиє документів на те, щоби загрозою розкриття задержати в своїх руках провід партії?

Так воняє труп неживого новородка.

ПОЛІТИЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПІД ПОЛЬСЬКОЮ ЗАЙМАНЩИНОЮ.

(Оригінальна допись зі Львова).

В боротьбі Західної України за власну державність під Польщею треба розріжнити слідуючі періоди:

1. Період: це період від проголошення самостійности Західної України у Львові дня 1 листопада 1918 року аж до остаточного переходу за Збруч Української Армії й цілого уряду в дні 16 липня 1919 року. На цей період припадає оружна боротьба Української Галицької Армії з польською, зглядно з її двома дальшими періодами, а саме: боротьба в самому місті Львові від 1 листопада до 23 листопада, а другий боротьба Галицької Армії на територіях Західної України до часу переходу за Збруч. На цей час також припадає дипльоматична акція західно-українського уряду перед Найвищою Радою з її подинокими фазами, як переговори щодо перемиря з ґенералом Бартелемі, як теж опісля з полудневo-африканським ґенералом Ботою.

2. Період: це політична боротьба Галицького Уряду та його делеґації за самостійність Західно-Української Держави перед Найвищою Радою, як теж перед Ліґою Націй. Цей період тревав до 14 марта 1923 року. В цьому періоді уряд ЗУНР, на чолі якого стояв диктатор д-р Евген Петрушевич, позбавлений власної армії і власної території, опираючись на постановах Сан-Жерменського договору, боровся за політичну незалежність Галицької Держави, признаючи без застереження виключні права рішати долею Східної Галичини державам Антанти. Це є так званий період антантофільської орієнтації д-ра Евгена Петрушевича, хоч були тоді в уряді вже спроби теж піти в тісніщий звязок з совітським урядом. Примiром пертрактації д-ра Назарука в Копенгазі й поїздка членів уряду на мирові переговори до Риґи, конференції з Раковським в Ґенуї й Рапольо, як теж опісля поїздка Брайтера й Івана Косака до Москви.

3. Період боротьби за незалежність Галицько-Української Держави почався від рішення Ради Амбасадорів в березні 1920 року і треває аж по нинішний день.

Парляментарний Клюб.

Заки прийдемо до подрібного зясовання політичного стану на західно-українських землях, торкнемося історичної ґенези уряду ЗУНР з його представником д-ром Евгеном Петрушевичом, та правних його титулів, на яких оперлась його власть. Д-р Евген Петрушевич увійшов до австрійського парляменту як посол з сокальської округи й входив в президію українського парляментарного клюбу, на чолі якого з початку стояв Романчук, а опісля д-р Кость Левицький. В часі світової війни український парляментарний клюб у Відні, галицький і буковинський, як теж перебуваючі у Відні українські політики створили Українську Національну Раду, яка станула на австрофільскому й ґерманофільському становищі. Цею дорогою пробувала вона з одної сторони ратувати українське населення перед переслідуванням австрійських військових властий від заміту шпіонажі, а з другої сторони вибороти поділ Галичини на два окремі коронні краї.

Дня 4 листопада 1916 року появилось відручне письмо австрійського цісаря Франца Йосифа до австрійського міністра-премієра Кербера, яким проголошено поширення автономії Галичини, а не поділ на українську й польську, й рівночасно австрійський уряд почав переговори з Поляками про надання тої автономії. Цей акт заскочив українську парляментарну репрезентацію. Він був звернений проти Українців і викликав крізу в українській парляментарній репрезентації. Тодішний голова українського клюбу д-р Кость Левицький уступив, а на його місце прийшов д-р Евген Петрушевич.

Національна Рада.

Коли 16 жовтня 1918 року прийшло у Львові до створення Національної Ради, тоді на підставі організаційної схеми головою Національної Ради став д-р Евген Петрушевич, як голова української парляментарної репрезентації. По проголошенню самостійности ЗУНР 9 листопада створено галицько-український уряд і правительство. Українська Національна Рада обняла компетенцію законодатну й контрольну, а державний секретаріят компетенцію виконавчу. Дня 4 січня 1919 року створено в Станиславові Виділ Національної Ради, зложений з 9 членів, на чолі якого станув голова Національної Ради д-р Евген Петрушевич, який тим самим обняв репрезентативну власть ЗУНР. Дня 9 червня 1919 року президія Виділу Національної Ради передала цілу цивільну і військову владу уповновласненому диктаторові д-ру Петрушевичові. Через те, що диктатура установилась шляхом перенесення влади, тим самим не вигасла влада Української Національної Ради й Державного Секретаріяту. Вона зістала тільки завішеною, а з того слідує, що колиби були настали нормальні відносини, диктатор мусівби зложити владу в руки тих, що її йому передали. Та інтерпретація дала з одної сторони д-рови Петрушевичові можність виступати на міжнародній арені раз як диктатор ЗУНР, а другий раз як президент Національної Ради; з другоїж сторнои вона була причиною, що українські політичні угрупування в Галичині, які переняли спадщину по Українській Національній Раді, поставили були до д-ра Петрушевича по нещаснім вирішенню в березні 1923 року домагання мандат диктатора і президента Національної Ради зложити.

(Дальше буде)

НЕ ЗАБУВАЙТЕ ЗА СИРОТИНЕЦЬ-ЗАХИСТ У. Н. СОЮЗА.

ЗІ СТАРОКРАЄВОЇ ПРЕСИ.

JAMBOREE — СВІТОВИЙ ЗІЗД ПЛАСТУНІВ.

Перший виїзд українських пластунів у світ.

Коли шановні читачі переглядатимуть отсі рядки, тоді недалеко Ліверпуля на площі величезного парку Arrow зїхалися пластуни з цілого світа в числі понад 50.000 і утворили велике місто. Arrow Park має площу 8 квадратових кільометрів, яка вміло поділена на 157 таборів для пластунів усього світа: старших, молодших і наймолодших. 41 держав вислали своїх репрезентантів, щоби приняли участь на отсьому могутньому зїзді пластової молоді. Стрінете тут пластунів з цілої Европи (крім Росії і Румунії), не лише Анґлії, але й маленьких, молодих держав, як Латвія, Естонія і т. д. Приїхало багато пластунів з Америки, Бразилії, Мексика; з далекої Японії, Китаю, Сіяму, Персії, Австралії, Н. Зеляндії і т. д. Кожний нарід старається бути членом всесвітнього союзу пластунів і навіть еміґрації з Альбанії і Росії (ґрупа бельґійська) добилися офіціяльної участи.

В кожному таборі маячить багато пластових прапорів, а понад всіма прапор нації-держави. Кожна нація старається знайти собі симпатиків між іншими народами, знайомить їх про свій край, звичаї й обичаї. Сотні тисяч відвідувачів таборів мають нагоду подивитися на працю молоді кожної нації, оглянути народні строї, вироби і т. д. Що-дня в театрі на 8.000 осіб кожна нація показує свої народні танці і ріжні вправи та пластові продукції.

Є звичай, що всі пластуни одної нації відвідують усі табори інших народів і в джемборі великий рух. Ходять ріжнородні пластуни, старі й молоді, в ріжнородних строях, чорні, жовті, білі, ходить численно публика, а по дорозі снуються авта й повози. А все те разом спричинює вічних рух з ранку до 11. год. вечера. Багато цікавого побачить тут не лише пластун, а й звичайна цивільна особа.

Треба віддати честь анґлійській публиці, яка, не зважаючи на щоденні дощі, відвідує джемборі. У всіх усміхнене лице, радість і втіха, що можуть побути день з молодю. Публика любить пластунів і всіма силами їх підтримує. Далеко нам, Українцям, до Анґлійців... Ще замітно, що між пластунами і пластунками на джемборі є багато старших людей, є вже навіть зовсім сиві, на становищах. А у нас пласт є для більшости громадянства тільки забавкою майже.

Улаштування такого кольосального табору джемборі з 50,000 пластунів вимагало від проводу дійсно неаби якого організаційного таланту, щоби праця і прогодування такої маси народу відбувалися успішно і без запізнення. Треба признати, що анґлійські пластуни зі своєї задачі вивязалися гідно.

Ще пару слів про нас, Українців. Наш 45-міліоновий нарід **мало хто знає, всі рахують** нас **Русскими, Сербами, Болгарами, або Поляками, лише** не **Українцями. Тому малочисленній делеґації пластунів, яку** вислала **Верховна Пластова Команда у Львові, припала дуже тяжка, надзвичайно** відповідальна **задача: всіма силами й засобами поборювати такі й інші невірні** відомости **про нашу націю. Як справиться з цим наша делеґація, яка перший раз** лише **виступає на всесвітному зїзді пластунів, покаже будучність. Одко лише сміло можна сказати, що ні один нарід не працює так інтенсивно, як наша українська, малесенька ґрупа, що обійшла в дощ і болото вже 27 народів і полишила по собі у всіх добрі наслідки. До ще більших успіхів бракує** нам **грошей і відповідної підготовки та деяких засобів, яких ми не могли передбачити, бо це є перший виїзд українських пластунів у світ.** **Б.**

(„Діло").

— Чи писав вам уже що ваш приятель із своєї автомобільної подорожі?

— Так, написав уже дві картки: одну з арешту, другу зі шпиталю.

В. Кедровський.

1919 РІК

Передрук заборонений. — Всі права застережено 1919 р.

(57)

Частини Запорожського корпусу концентрувалися в районі Кремінця, де ми думали їх узброїти та знову сформувати в корпус. На жаль, узброїти не було чим, бо Румуни все з дня на день відкладали повернення зброї нам, поки зовсім не відмовилися отверто віддати її.

З ріжних доповідей, які наспіли до мене як до інспектора, про перехід Південно-Східної ґрупи через Румунію, а особливо на основі особистих оповідань ріжних чесних українських старшин і козаків, передімною повстала страшна картина трагедії тієї частини нашої армії. Я краєчок завіси, за якою скрита та трагедія, вже підняв, подавши одну невеличку сторінку висліду судового слідства, а тепер додам, що до всього змальованого там приєднався ще один, не менше від инших страшний та розкладаючий чинник. Ним був панічний настрій великої частини, особливо штабового старшинства та його реакційно-добровольчі настрої. Частину тих старшин, включно до найвищих ранґами та становищами, охопила якась панічна тяга, якесь стадне прагнення до Одеси, до Добровольців під захист антанти. Цим прагненням їх думка була так спаралізована, що вони собі не уявляли, та й не хотіли навіть шукати иншого виходу, як лише злучення в Одесі з добровольцями. Ріжні „Малороси", а то й „Українці" чим ближче до Одеси, тим більше почали вживати московської мови, а деякі вже отверто сміялись з української мови й зі всього українства. Постаралися дістати й приготовити, хто лиш мав можливість, царські погони, а дехто дістав зі схованки старі царські ордери й ними прикрасив свої груди.

Звичайно це викликало в масах військових ще більше недовіря до своїх штабів, до своїх старшин і давало ґрунт для ріжних виступів не лише отаманів типу Божка, але й більш поміркованих та спокійних українських „націоналістів". Деякий український елемент, що не мав у своїх руках військової сили, був цими „добровольцелюбами" до того стероризований, що йому доводилося ховатися, щоби не бути розстріляним, або принаймі арештованим. Так, наприклад, прекрасний старшина й патріот, інтеліґентний і свідомий Українець Дмитро Антончук, що був членом революційного комітету на станції Вапнярка, зявився до мене в інспектурі й, давши вичерпуючі та дуже цінні інформації про всю Східно-Південну ґрупу, довго не відважувався назвати себе справжнім іменем, бо боявся, що я накажу негайно його арештувати як „зрадника", „бунтаря" і т. д. та віддати до суду. Але коли він нарешті зважився назвати своє справжнє призвище й те, що він був членом революційного комітету, за що йому грозять тепер розтріляти, я, не вагаючись і одної хвилини, негайно призначив його в склад своїх найблизших помічників у інспектурі. Це забезпечувало його від переслідувань та спроб „судити його", а для інспектури дало одного з найкращих співробітників. Разом з тим для армії збереглося прекрасного офіцира, а для української справи чесного й гарячого патріота.

Зі всього добутого матеріялу для мене стало ясно, що негайно треба призначити слідство над переходом Південно-Східної ґрупи військ через Румунію, де, помимо всього, багато з начальників виявили страшні зловживання з майном, а особливо з цукром, в той час, як козаки були обдерті, голодні й майже покинені на „ласку" Румунів. Крім того стало ясно, що ґенерал Зелінський, „отамани" Волох, Божко та инші менш „значні діячі" повинні бути усунені ми від командування в армії та поставлені перед суд за ріжні злочинні справи. Про це я довів до відома Головного Отамана й домагався найширшого слідства та суду. С. Петлюра згодився, але перевівши слідство, до суду не довів. Ґенерал Зелінський довший час залишався під слідством, але потім несподівано, коли вина його виявилася, був призначений на активну працю. Очевидно тоді вже заговорили инші впливи та инші чинники, при яких такі люде, як ґенерал Зелінський були потрібними.

Щс торкається Божка, то С. Петлюра поставився до нього поблажливо й Божко залишався „отаманувати" у своїй Січі довший час, поки нарешті не був арештований та усунений від командування, а Січ переформована. За подібну поблажливість, що проявлялася в багатьох випадках, наша армія платила часто дуже дорого ізза самовільства та невиконання наказів Божком, чи яким иншим „українським лицарем".

Про те, що Волоха треба усунути від армії, арештувати та віддати під суд Головний Отаман навіть не хотів і слухати. На мої та инших вимоги він неодмінно відповідав:

„Я Волоха знаю. То добрий старий гайдамака, з яким я формував гайдамацькі частини ще в 1917 році. Він, правда, оріґінальний, але добрий вояк, щирий Українець і до мене ставиться з пошаною та повагою".

Це той Волох, що пізніше своїм повстанням в Любарі змусив Головного Отамана виїхати до Польщі, що так тяжко помстилося на всій нашій дальшій визвольній боротьбі, бо ідея української державности попала на варшавський смітник. Колиб у Любарі Головний Отаман попав до рук Волоха, що ограбив державну скарбницю й вирушив зі своїм „військом" до большевиків, то Волох за цю ласку відплативби тим, що власноручно розстріляв би свого Головного Отамана. Лище щасливий випадок, що повстання Волохові не повелося так, як він того хотів, врятував тоді уряд і Директорію від розстрілу.

Отож замісць того, щоби поставити Волоха перед суд, Головний Отаман, не зважаючи на мої протести, як інспектора армії, на протести членів уряду й деяких членів штабу армії, призначив Волоха командувати Запорожським корпусом, коли він концентрувався в районі Кремінця. Але те „командування" тягнулося яких два-три дні, бо Волохові довелося тікати від тих вояків, котрі, як говорив С. Петлюра, „дуже любили свого гайдамацького команданта". Коли сам Волох утік з корпуса, рятуючись від погрози, що його самі козаки розстрілять, бо навіть гайдамаки були обурені проти нього за те, що він вигубив багато їх без пуття в районі Вапнярки, тоді Головний Отаман почав шукати нового команданта до Запоріжського корпусу.

З великими трудношами довелося добитися, щоби таким командантом було призначено підполковника ґенерального штабу В. Сальського. До нього чомусь С. Петлюра ставився неприхильно й лише крайні обставини примусили його призначити В. Сальського на цю посаду. Треба сказати, що таке призначення багато пособило нашій визвольній боротьбі. Полковник В. Сальський відразу виявив себе знаменитим орґанізатором, добрим адміністратором та стратеґом. Посідаючи сильну волю й кипучий темперамент, він в короткому часі зі здеморалізованих, змучених і зле узброєних недобитків Запорожського корпусу, який розідали ще пережитки бувшої „отаманії", зробив бойову силу й поволі корпус обернувся у зразкову реґулярну частину. Йому навіть пощастило Третий Гайдамацький Полк обернути в реґулярну частину, а в тім полку було найбільше „мітінґового духу", своєрідної гайдамацької „вольниці", що було заложене в основу гайдамацьких формувань з самого початку їх існування.

Чудовим доповненням до команданта Запорожського корпусу був начальник штабу його полковник ґенштабу Воскобойників. Це людина скромна до аскетизму, надзвичайно талановитий стратеґ і прекрасний начальник штабу, що працював уперто у дні й ночі, завжди спокійний, завжди рівний і упертий у переведенню своїх плянів, зимнокровний до того, що не поворухне одним мускулом на лиці, коли несподівано в його штабі, під самим носом, розірветься вороже стрільно. Він знаменито пасував до свого кипучого й енерґійного команданта корпусу. Я нераз, спостерігаючи роботу полковників В. Сальського та Воскобойникова, думав, що це в нашій армії також щасливе сполучення, як у німецькій були Гінденбурґ та Людендорф. Один одного доповнював, один другого невтралізував у можливих неґативних рисах і тим вони створили ідейний тип командування. У нас в армії ще друге таке щасливе сполучення, хоч трохи иншого характеру й змісту, було в корпусі Січових Стрільців: їх командант Е. Коновалець та начальник штабу, ґенерального штабу підполковник М. Безручко, якого треба поставити на перше місце серед всіх старшин української армії, як знаменитого польового ґенерала й команданта армії.

З великими трудношами, але досить скоро, була переведена наново орґанізація Запорожського корпуса й почасти він був узброєний тим, що дістали ми під руками у себе. Але не всі козаки були узброєні, не всі були одягнені й хоч орґанізаційно та морально корпус, як кажуть, прийшов у себе, він був заосмотрений так зле всім потрібним для бою, що требаб його вважати небоєздатним. А тут чекати не було часу. Кріваве й вогняне коло навколо нас все більше звужувалося.

(Дальше буде)

Чоловік (у суперечці до жінки): Як смієш називати мене заячим сердцем, мене, який доказав такого геройства, на яке не зважився би ніхто в світі!

Жінка: Рада би я знати, яке це було геройство?

Чоловік: Таж я взяв собі тебе за жінку!

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

БРАК ІНТЕЛІҐЕНЦІЇ.

У „Свободі" ч. 173 була вміщена допись Петра Куркуля про нашу інтеліґенцію, що кінчить висші школи в Америці. Там Куркуль, крім похвали, висловив також і догану тим інтеліґентам Українцям, що про себе мовчать і ніде серед Українців не зявляються. Хоч Петро Куркуль і пише, що він певний, що багато є Українців, які покінчили високі, ріжні технічні, музичні і т. п. школи, але про них нічого не чути й в українській ґазеті не прочитаєш ніколи й нічого.

Я думаю, що ми ще не бачили на нашу місцеву інтеліґенцію, бо не маємо своїх представників ні в Вашинґтоні, ні деинде в державних установах, як мають инші національности. Таж нечисленна наша інтеліґенція, яку ми тут маємо, також поділена між собою на ріжні табори, як поділена і вся наша еміґрація. На еміґрації є два головні наші табори: один бачить національну смерть нашої еміґрації, а другий табор хоче жити тут національно й політичнчо. Отсей табор бачить рятування національного обличча української еміґрації в її культурно-національних орґанізаціях, а передусім у творенню своїх національних шкіл для молоді. В цьому відношенні заслугує на увагу праця 4-го конґресу Обєднання, реферат д-ра А. Сушка, реферат В. Кедровського та инші статті, що часто містилися в „Свободі" в справі рідного шкільництва в Америці. Особливо багато про це писала „Свобода" в 1927 році й тим вона велику прислугу зробила, бо тільки вона містила голоси про це та піддавала красні й корисні думки.

Особливо дискусії про українське національне шкільництво велися в 1927 році. Але, на жаль, інертна й безкритична маса не пішла за голосом тих, що вказували на важність і потребу Рідної Школи в Америці. Справа української школи в Америці ніби притихла в угоду тим, що хочуть бачити скорше винародовлення нашої еміґрації й тих, які говорять, що „тут Америка, тут нам не треба рідної школи, бо це не наш дім".

У нашій масі ще панує дух, накинений нашому народови його гнобителями; що ми не здібні до власного й незалежного життя. Ми вдоволені зі свого краєвого виховання та думання. Ми ще й досі фільософуємо, що чесна робота є лише в майнах та на фабриках, а ті, що роблять інтеліґентну роботу, фахову, високо-кваліфіковану і т. п., вже инші люде й робота їх не для нас.

П. Куркуль у своїй дописи пише, що наші люде скорше йдуть до лікаря, адвоката, чи кого иншого з Айришів, Жидів і навіть Поляків, ніж до свого. Ось тут є наше також велике зло, бо коли яка людина з нашого народу й вибється тяжкою наукою та трудом на поверхню й здобуде високі шкільні кваліфікації, то ми не підтримуємо її, а навпаки, ще й стараємося нападати на неї, виказувати свою погорду до неї. В той самий час вимагаємо, щоби наша інтеліґенція працювала між нами та на користь нашу. Знову кажу, що самі ми робимо все, щоби пошкодити, а не допомагати в праці й в життю нашої інтеліґенції. Оце одна з причин, чому наша інтеліґенція, що покінчила місцеві високі школи, не працює серед свого народу й навіть не подає до загалу, що вона десь існує. Причиною є ми самі, а не ті, що покінчили високі школи. Тому закид П. Куркуля, що інтеліґенція не подає про себе знати, не є слушним супроти інтеліґенції.

Народи, що дійсно прагнуть до свого визволення й хотять того визволення, знають добре ціну й потребу інтеліґенції. Тому вони всіма силами стараються, щоби видати зпоміж себе як найбільше фахової інтеліґенції, а видавши її, піддержувати всіма силами. Культурні й цивілізовані народи знають, що мозок кожного народу, кожної нації й кожної держави творить її інтеліґенція. Отож треба, щоби той мозок був якнайповніший, щоби він завжди мав підтримку для свого існування, розвитку та праці. Хибно думати, що може жити самостійним і незалежним життям та нація, яка складається з пастухів та з робітників. Над такою нацією завжди буде панувати той нарід і та держава, що має вищу верству, а передовсім має інтеліґенцію, яка здібна до провадження державних справ, до провадження фабрик і заводів, будови мостів, ведення фінансової політики і т. д. Нарід без інтеліґенції завжди буде у „наймах" в иншого, хто має свою інтеліґенцію. Отож ми не сміємо занедбувати наших стремлінь до створення й тут в Америці української інтеліґентної, національно-свідомої верстви й всіма силами підтримувати ту свою інтеліґенцію, що вже є між нами й працює на добро свого народу. Не забуваймо, що може несподівано скоро прийдуть часи, коли Рідний Край буде потрібувати інжинірів, техніків, лікарів і т. п. Ми знаємо, як високо стоїть американська техніка й як тепер увесь світ цінить і потрібує американських інжинірів та американських фахівців. Отож треба, щоби на Україні знайшлися наші американські фаховці, щирі сини свого народу, а не чужі люде, або часом і вороги. Наша національна інтеліґенція скорше й краще допомоглаб боротьбі нашого народу за свою державність та скоршеб зорґанізувала все те, що потрібно для державного управління, ніж чужа.

На закінчення скажу, що ми повинні старатися в Америці якнайбільше наших інтеліґентів упроваджувати в американське культурне та політичне життя. Треба старатися, щоби наша еміґрація скорше здобула собі рівне право з иншою еміґрацією й скрізь в американському життю малаб своїх представників. Щоби наші інжиніри та техніки були в заводах та фабриках, на відповідальних становищах, де вони змоглиб пособляти українським робітникам.

Коли лише у нас буде добра воля, то ми здобудемо зрештою те, що нам належиться серед инших народів, котрі живуть в Америці. Мусимо робити так, як роблять це инші народи, а в тім числі й наші вороги Поляки. Ми повинні в своїх національних школах плекати духа національної свідомости серед наших дітей. А також треба потворити в окремих місцевостях спеціяльні комітети, якіб морально й матеріяльно допомагалиб нашому молодому поколінню здобути собі освіту в американських вищих школах, не звертаючи уваги на гурткові та партійні переконання їх батьків.

Йосиф Ірза, робітник,
Вунсакет, Р. Ай.

Капустяна голова. Славний французький державний муж Лев Ґамбета промовляв раз на зборах. Серед промови впала нараз на трибуну головка капусти. Ґамбета не збентежився, лише взяв головку капусти та сказав: „Котрийсь із слухачів загубив голову, ось вона йому назад!" Сказавши це кинув капусту назад і промовляв далі спокійно.

—o—

На виставі образів. — До оцього образа „Клеопатра з гадиною" я служила за модель.

— Так, а хто був за модель Клеопатри?

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ГОСТИНА ДЕЛЕҐАТКИ СТАРОГО КРАЮ В АМЕРИЦІ.

Редакторка „Жіночої Долі", відома письменниця і сенаторка, пані Олена Кисілевська, приїздить на днях до Злучених Держав і хоче відвідати українські громади.

Просимо всі жіночі орґанізації, котрі хотять приняти у себе вельмишановну делеґатку, **зголоситися негайно до Союза Українок в Америці.**

Союз Українок уложить плян поїздки і пані Кисілевська відвідає лише сі громади і товариства, які зголосяться до Союза Українок в Америці.

Адреса:

League of Ukrainian Women of America,

129 East 7th St., New York, N. Y.

Лотоцька, писарка.

—o—

ШИКАҐО, ІЛЛ.

Прогулька шкільних дітей.

Дня 18. серпня с. р. українська школа в Ґейдж парку (савт сайд) відбула прогульку до Форест прізерв, де діти школи й атлетичного Січового Клюбу мали фестин: пописи у вправах, атлетичних змаганнях, забавах та перегонах. Чисельна присутність громадян заявила свою льояльність та симпатію до цеї школи та доказала, що і слідуючий шкільний рік увінчається ще кращими успіхами. Вже тепер зголошується богато родичів, котрі хочуть учити діточок в цій школі, де наука ведеться взірцево на всіх галузях знання: української мови, пісні, танців та січових вправ. Школа розпочинається з початком вересня і буде відбуватися як досі при 50 і Раквел вул., три вечері в тижни по 2 години, а в четвер вечер в парковій ґали будуть сходини Січового Клюбу. Комітет школи докладає всіх старань, щоб школу поділити на два відділи, а саме: клясу молодших і клясу старших дітей (поверх 12 літ) так зв. клясу української граматики й історії. Діти цеї школи набрали вже стільки свідомости, що не забувають при кождій нагоді і про народні справи — про нашу боротьбу у змаганнях визволення. Цим разом вислали свій дохід з перегонів на прогульці, суму $5.00, через Обєднанне на У. В. О. Хоч мала це сума, так щира і тим важна, що це засилають діти, та наша молода ґенерація, в котрій лежить вся будучність нашого народа.

Прихильник дітей.

Ляфонтенові яблука. Славний французький байкар Ляфонтен (1621—1695) що рана їв печене яблуко. Раз поставив яблуко на столі, щоби простигло, а сам пішов у бібліотеку за книжкою. За той час увійшов у кімнату Ляфонтенів приятель і зїв яблуко. Ляфонтен вернув із бібліотеки, яблука нема. Зараз здогадався, чому. Страшним голосом скрикнув: „Боже, хто зїв яблуко, яке було на столі?" „Я не зїв!" відповів приятель. „То добре, мій любий, що ти не їв!" „Чому?" „Бо я дав до яблука отруї /на щурі". Тепер приятель став репетувати: „Боже мій, Боже! Я нещасний! Я отруївся!" „Заспокійся, приятелю! — засміявся Ляфонтен — не є так небезпечно, я лише хотів знати, хто зїв моє яблука!"

—o—

— Не розумію, як ти міг узяти собі таку стару жінку!?

— Е, голубчику, коли людина потребує банкнотів, то не дивиться на це, коли вони видані.

ВІДОЗВА

до односельчан з Миколаїва коло Гаїв.

Дорогі Родимці!

На просьбу братів з Рідного Краю ми, односельчане міста Ню Йорку, зорґанізували Комітет допомоги будови Народного Дому й Кооперативи в ріднім селі.

Як нам всім відомо, читальня Просвіти в нашім селі знищена воєнними та польськими льокаторами, котрі в ній тримали худобу та коней. Лише коли громада наша отримала гроші з Америки від своїх односельчан, вона змогла частину їх обернути на направу читальні та заложити кооперативу. Кооператива та, хоч була маленька, але розвивалася добре й з часом громада за 150 долярів купила ґрунт у с. Максима Білого. Тепер злучилися всі наші свідомі громадяне для спільної роботи над будовою Просвіти. Сусідні села дали нашим братам даремно камінь і робота розпочалася.

Наші брати в Рідним Краю стараються всіма засобами боротися з ляцьким насильством та впливом. Вони розвивають жваву діяльність навколо Просвіти, кооперативи, Лугу та аматорського гуртка, який дає щорічно 12 представлень. На всіх забавах та принагідних зібраннях збираються жертви для будови своїх національних твердинь, але їх замало, а тому наші брати звертаються до нас за океан за допомогою. Отож ми зорґанізували комітет допомоги свойому селу. Про жертви, які до нас вплинали й які ми відослали до краю, оголошується своєчасно у „Свободі". Але всего того, що ми робимо, ще замало. Ми не знаємо, де мешкають наші земляки, не знаємо їх адрес, а тому звертаємося цією дорогою до своїх односельчан, щоби вони виконали обовязок свій перед Рідним Краєм та перед своїми рідними односельчанами.

Наш комітет скликає збори в справі допомоги рідному селу й просить всіх наших односельчан прибути на ті збори. Збори відбудуться в Ню Йорку в ґалі під числом 217-219 Іст шеста вулиця, дня 7. вересня 1929 р., в 8-ій годині вечером. На них будуть прочитані листи з нашого рідного села та обговорені инші справи, звязані з будовою читальні та кооперативи. На тих зборах зможемо зорґанізувати ширший комітет.

За Комітет:

Іван Галак, голова; **Іван Підгірний,** касієр; **Іван Дацко,** секретар; **Сенько Баляс,** заступник касієра; **Іван Чинька, Дмитро Підгірний, Олекса Климків, Микола Дмитерко, Яким Кузик і Андрій Конюх,** члени контрольної комісія.

— У варієте я бачив штукаря, що був без рук, а грав на фортепяні.

— Це ще нічого. Я маю сусідку, що співає, а не має голосу.

КИТАЙ — КРАЇНА КОНТРАСТІВ

Походження назви. — Перша історична доба. — Цісарі вибрані і дідичні династії. — Одноцілa держава. — Наїзд Монголів. — Манджурська династія. — Китайський мур. — Трамваї, авта, рікші, верблюди. — Чужинні і краеві одяги. — Радіо. — Акторські школи. — Театральні вистави.

Не кождий знае, що назва Китайців, Китаю, Хін, Хінців на означення Держави Осередка в самім джерелі не є знана. Згідно із прастарим звичаєм **населення Китаю змінювало свою назву за кождоразовою зміною династії.** Тому то скільки було в Китаю династій, стільки було назв Китайців. У III. столітті перед Христом володіла в Китаю династія Цінґ — що значить „чистий". З тою назвою запізналися Маляйці, вони перекрутили її на **Чіна.** Португальці, перші завойовники Далекого Сходу, ввели цю назву до Европи. Нині Китайці, зірвавши зі старим звичаєм, називають себе **на півночі Ган, на півдні Танґ.**

Історія Китаю, як історія всіх народів, має свою леґендарну добу. Згідно з китайською мітольоґією батьком всесвіта був **Панку,** а після нього були три царі: неба, землі та людей. Конфуцій визначує дати володіння найдавнішого цісаря Фусі на 2900-ий рік перед Хр. Це мала бути золота доба: **чеснота** була тоді на землі, а з нею **щастя й богацтво.** Історична доба зачинається мабуть від цісаря Гоанґфі. Він увесь час боровся за незалежність держави та закріпив силу Китаю. Він установив календар, будував шляхи, впровадив **міри, основані на десятинній системі.** Тих мір іще й нині вживають у Китаю.

Наслідники Гоанґфі володіли з вільного вибору. Вони закріпили адміністрацію, дбали про **науки, розвиток хліборобства.** Цісареві Яо приписують слова: **„Коли мій нарід терпить холод, то я є причиною того. Коли мій нарід голодує, я тому винен. Коли мій нарід допускається злочинів, то я є одинокий злочинець".** А цісар Ю сказав гарні слова: **„Людина, яку нарід уважає гідною нагороди або кари, це той, кого Бог бажає винагородити або покарати".**

За наслідника цісаря Ю, Тікі, зачинается доба дідичних династій. З упадку піднесла Китай династія Чу (1700 року перед Хр.). Тоді то повстали металеві гроші, стали **вживати коней до праці.** За часів тієї династії, в 551 році перед Хр., народився славний китайський реформатор Конфуцій.

По упадку династії Чу февдальна держава (що складалася з вісьмох великих цісарств) злучилася в одно. Доконав цього в 247. році творець династії Цінґ. Він увів абсолютизм. Опозицію консервативних згнобив так, що казав спалити більшість книжок, які противилися новому устроєві. Він теж, побоюючись заворушень, **казав побудувати великий китайський мур,** що ще й **нині є недалеко Пекіну.**

Династія Ган, за якої введено будійську релігію, була під впливом черців. Черці були справжніми володарями краю. Потім володіло богато династій, без більшого значіння. Щойно династія Танґ у VII. столітті по Христі скріпила Китай новими реформами. За тої династії введено в державі **банкноти (паперові гроші), зпочатку державні, пізніше й приватні.** Тоді то створено **першу ґазету в світі** (в Пекіні), яка виходить до нині. **Друкарні з рухомими черенками знані були в Китаю надовго перед Ґутенберґом, у VI. столітті.** За тої династії жінки почали носити тісні **деревляні черевики,** звані „золотими ліжечками", щоби ноги зробити малими.

По упадку династії Танґ зачинається доба упадку Китаю, поділу на дрібні держави. З того скористали Монголи і під проводом **Дженґісхана в 1234 році заняли Китай.** Тоді то при здобуванні твердині Ке-фунґфу **вжили перший раз в історії людства гармат.** За панування монгольської династії Китай скріпився знову і був наймогутнішою континентальною державою. Китай був складовою частю найбільшої в історії світа держави, за Кублай Хана. Тоді то наново отворено Китай для чужинців (Марко Польо). Монгольську династію повалив Чу-юан-чанґ, основник династії Мінґ (1368—1644). За нього почали взаємини з Китаєм Европейці: Португальці й Еспанці. Потім наступила династія Цінґ, яка володіла аж до найновішої революції, після якої Китай перемінився **у республику.**

• • •

Як уже згадано, біля Пекіну побудований велитенський мур, на 14 метрів високий, поперетинаний фортецями. По самій середині є „східні ворота"; туди йде широка дорога від бувшої резиденції цісарів в глибину краю.

Та зараз за старовинним муром іде залізничий шлях; він теж перетинає китайський мур. Недалеко відси є залізничий двірець, із якого можна переїхати цілу Азію й Европу аж до Лісабони.

Цей контраст прикметний для мішанини старовини й теперішности в Китаю. Таких контрастів у Китаю богато. Ще й нині в Пекіні, як і тому сотки літ назад, знімаються понад улицями богато різьблені, золочені почесні ворота. Передмістями йдуть цісарські дороги, мощені величезними брусами каміння. Дороги ці ведуть до віль, які вже розсипаються, або перемінені в музеї. Вулицями переїздять, як і колись давно, двоколісні візки (рікша). Перед вуличними кухнями сидять Китайці на низеньких стільчиках, у ватованих блюзах, у чоботах із повстяними підошвами. Зовсім як колись, лише що ці Китайці не мають уже коси, памятки династії Манджу. Ремісник працює причандалами такими ж, як його предки. Барбер вганяє із своїми чудернацькими причандалами до гостей, як і колись давно. Зате в **Шанґаї тарахкотить трамвай** і трублять **автомобілеві сирени,** переїздять найбільш новітніми мостами, а **доми, високі наче в Америці,** з величезними шибами крамниць, у яких дістанете найдорожчі товари із за кордону, але й усяку тандиту. Вулиці асфальтовані. Наймодерніші корабельні доки, ткальні бавовни із тисячами варстатів працюють без упину, наче за кордоном, і множать такий самий пролетаріят.

Найвиразніше виступають ці контрасти мабуть у **Кантоні,** де Суянтсен, провідник китайської революції, **казав збурити цілі вулиці та забудувати новітніми торговельними домами, банковими палатами і державними будинками.** Та зараз тут же остав іще **старий Кантон, найфантастичніше, найпестріше місто Китаю.** Одноманітні чужинні одяги все ще поперетикані тут краєвими, пестрими, коліровими одягами. Але цих одягів щораз менше. Витискає їх закордонний одяг. Не лише мущини, але й жінки носять уже закордонні одяги. В товаристві побачите вже видекольтованих Китайок із нагими раменами. Та ця зміна захопила ще дуже маленьку частину 400-міліонового народу. Так є лише в головних осередках і в чужинних дільницях, у великих купелевих місцевостях, як Гонґконґ, Шанґгай, Тієнтсін й ін., або в місцевостях попри залізничі шляхи, яких у Китаю не богато. І нині ще подорожній може любуватися гарними південно-китайськими краєвидами, подорожуючи в носилці або човном, або візком (рікшею). Околиці багаті в гарні долини, гори, управні поля. Є там сотки тисяч невеличких сіл.

Китай не перемінюється в новітню державу так скоро як інші країни, от хочби Японія або й Америка.

Ба, але і в Китаю є вже радіо! Недавно вернув у Париж французький інжинір Едв. Болен, який оснував у Китаю радіостації. Він між іншим оснував кілька радіостацій у чужинній дільниці Пекіну. На відбірній стації в Пекіні та Мукдені приноровив навіть фототелеґрафію. Радіотелеґрафія (ані ключ Морзе, ані Юза) не знає звуків, що відповідали би звукам букв скомплікованої китайської азбуки. Тому зпочатку китайські стації послугувалися цифрами, які згідно з уложеним ключем відповідали звукам, а навіть цілим словам і реченням. Таку телеґраму, зложену з самих чисел з трудом треба було відшифровувати на відбираючій стації. Завдяки інжинірови Белен усунено трудноші: адресат дістає попросту фотоґрафію телеґрами.

— — — — — — — —

Як усюди в Китаю, так і в Пекіні вдаряє прикро в очі величезна скількість прошаків. Вони дуже настирливі, головно супроти чужинців.

У Пекіні попри авта від часу до часу пересунеться каравана верблюдів. Пригадує, що пустиня недалеко...

— — — — — — — —

До давних уладжень належить у Китаю й акторська школа. Ученики акторських китайських шкіл це звичайно діти вбогих батьків, котрі якимнебудь способом, чи то декляматією якоїсь пісні або чимсь подібним показали, що мають акторський талант. Батьки вписують сина, на якого покладають великі надії, до акторської школи. Школа така називається **кюпан.** Батьки мусять управителеві школи дати заяву на письмі, що **не будуть робити ніяких претенсій, навіть колиб управитель вибив сина так, що він і помре від побиття.** Давніше нерідко бувало, що ученик помер від побиття.

В найновіщих часах уряд присвятив богато уваги акторським школам і вони стали людяніші. Ученики не платять ніякої оплати. **Управитель просто адоптує собі учеників. Він їх зодягає й харчує.** Тому вони мусять, як лише зароблять що, віддати все управителеві. Управитель визначує ученикам, які мають відграватн ролі: ґенерала, молоду дівчину, стару жінку, чарівника, цісаря, бога. Ролю, яку актор навчиться, мусить уже грати до кінця свого життя. І то все одну і ту саму. Коли покажеться, що ученик не здібний до ніякої з тих роль, мусить виступати як той, що несе прапор, або як змій. Коли виявить акторський талант, виступає у военних інтермедіях.

Наука тревае 6—9 літ. Найславніші є ученики пекінської школи, бо вони говорять мандаринською китайською мовою. Ученики інших шкіл, що є на півдні, мають цю недостачу, що говорять діялектом, який розуміє лише публика в Гоанґґу та Янґце.

Від щастя залежить, чи якогось із молодих коміків відкриють. Інакше має перед собою собаче життя, бо постійних театрів у Пекіні взагалі нема. Буває, що один актор мусить за один день виступати в кількох місцях. **Правильно тревае одно представлення від 11-ої години передполуднем до півночі. За весь той час є лише одна перерва від 6 год. до пів до 7-ої.** За той час відграють більше кусників. **До 1912. року взагалі не було у Китаю акторів.** Нині виступають на деяких сценах і **акторки,** але про них Китайці висловлюються дуже неприхильно. Але й вони не виступають разом із мущинами в одній і тійсамій песі. На одній сцені заняті або самі мущини, або самі жінки. Мущини грають і всі ролі жінок. До недавна такий строгий поділ був і серед глядачів. Жінки і мущини не сміли сидіти разом. Театральні будинки не є власністю театральних дружин, лише власники домів винаймають їх на один день трупам, найбільше за третину доходу. Врешті театральні вистави відбуваються і в храмах, гостинницях, палатах збіднілих манджурських принців, у домах богатих ґенералів і торговельних цехів. Найславніший китайський актор Меі Лан Фанґ за один виступ дістає грубі тисячі. Костюми його варта величезні маєтки. Фільмова акторка є знана славно Мей Вонґ.